

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АНТИЧНОСТІ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ДОМОДЕРНОЇ ДОБИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету історії та
міжнародних відносин

 Віталій АНДРЕЙКО

« 30 » 06 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (СТАРША ШКОЛА)**

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: А Освіта

Спеціальність: А4 Середня освіта

Предметна спеціальність: А4.03 Середня освіта (Історія та
громадянська освіта)

Освітня програма: Історія

Статус дисципліни: обов'язкова

Мова навчання: українська

Ужгород – 2025

Робоча програма «**Методика навчання історії та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти (старша школа)**» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань **А Освіта** спеціальності **А4 Середня освіта** предметної спеціальності **А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)**, освітньої програми **Історія**.

Розробник: Капітан Л.І. – професор кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби

протокол № 11 від «26» червня 2025 року

завідувач кафедри доц. Ігор ЛІХТЕЙ

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 4 від «27» червня 2025 року

Голова науково-методичної комісії доц. Світлана МИШКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3,5/+1	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105/+30	4-й курс	4-й курс
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,7 самостійної роботи студента – 3,7	8-й	8-й
	Лекції:	
	22	6
	Практичні (семінарські):	
	30	8
Вид підсумкового контролю: семестровий	Індивідуальна: курсова робота	
	30	30
Форма підсумкового контролю: іспит (усно); диф.залік (курсова робота)	Самостійна робота:	
	53	91

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Методика навчання історії та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти (старша школа)» покликана ознайомити здобувачів вищої освіти з основними підходами та методами викладання історії у старшій школі. Вона акцентує на інтерактивних методах навчання та використанні сучасних технологій, що дозволяють підвищити ефективність навчального процесу. Знання та навички, отримані під час вивчення цієї дисципліни, допоможуть майбутнім вчителям зробити уроки історії та громадянської освіти цікавими та інформативними, сприяючи розвитку критичного мислення та активної громадянської позиції у студентів.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання історії та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти (старша школа)» є підготовка студентів до професійної діяльності вчителя історії у ЗЗСО (старша школа). Курс покликаний забезпечити студентів знаннями, навичками та компетенціями, необхідними для планування, організації та проведення ефективних уроків історії та громадянської освіти із застосуванням сучасних методів та технологій.

Відповідно до **освітньої програми «Історія»**, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК – 01   Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК – 04   Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК – 06   Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК – 10   Здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

ФК – 01 Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

ФК – 03 Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання і розвитку учнів.

ФК – 05 Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.

ФК – 09 Здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

ПК – 07 Знання наукових основ методики навчання історії, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій.

ПК – 08 Знання змісту та завдань організації підготовки учнів (базова та профільна середня освіта).

ПК – 10 Здатність до педагогічної рефлексії та дисемінації педагогічного досвіду.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Методика навчання історії та громадянської освіти у ЗЗСО (старша школа)**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 05. Вступ до предметної спеціальності вчителя історії та громадянської освіти

ОК 15. Психологія

ОК 18. Педагогіка

ОК 23. Інклюзивна освіта

ОК 26. Методика навчання історії та ГО у ЗЗСО (базова середня освіта)

ОК 28. Громадянська освіта: основи шкільного курсу (базова середня освіта)

ОК 37. Педагогічна практика у ЗЗСО (базова середня освіта)

ОК 39. Методика виховної роботи у закладах загальної середньої освіти

ОК 40. Педагогічна пропедевтична практика

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Історія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПР
Відтворює основні концепції та принципи педагогіки і психології; враховує в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.	ПР – 1
Здійснює добір і застосовує сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінює результати їх навчання та ефективність уроку; застосовує різні види оцінювання результатів навчання учнів (формувальне, поточне, підсумкове тощо) з використанням відповідних методик і критеріїв оцінювання.	ПР – 4

Вибирає відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізує динаміку особистісного розвитку учнів, визначає ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.	ПР – 5
Виявляє навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснює необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.	ПР – 11
Аналізує власну педагогічну діяльність та її результати, здійснює об'єктивну самооцінку і самокорекцію професійних якостей.	ПР – 12
Володіє здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів загальної середньої освіти засобами вивчення відповідної предметної спеціальності.	ПР – 19
Цінує різноманіття та мультикультурність; уміє ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керується в педагогічній діяльності принципами толерантності, діалогу й співробітництва	ПР – 20
Усвідомлює цілі, мотиви власної педагогічної діяльності, стійко прагне до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.	ПР – 21

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Методика навчання історії та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти (старша школа)**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПР
Здобувачі спроможні ефективно використовувати педагогічні й психологічні концепції та принципи для організації освітнього процесу з урахуванням вікових та індивідуальних характеристик здобувачів освіти.	ПР – 1
Здобувачі здатні добирати та ефективно застосовувати сучасні освітні технології й методики для формування предметних компетентностей учнів, здійснювати критичний аналіз результатів навчання та ефективності уроку, використовувати різні види оцінювання з дотриманням відповідних критеріїв і методик.	ПР – 4
Здобувачі повинні вміти обирати та застосовувати найефективніші форми та методи виховання учнів як на уроках, так і в позакласній роботі. Важливо також аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів та визначати шляхи мотивації, які враховують індивідуальні здібності та інтереси кожного учня.	ПР – 5
Здобувачі мають виробити навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у викладацькій діяльності.	ПР – 11
Здобувачі повинні бути здатними критично оцінювати та аналізувати власну педагогічну діяльність, здійснювати об'єктивну самооцінку та коригувати професійні якості для підвищення ефективності навчального процесу.	ПР – 12
Здобувачі мають виявляти здатність сприяти розкриттю інтелектуальних і творчих здібностей учнів у процесі вивчення відповідної навчальної дисципліни.	ПР – 19
Здобувачі здатні реалізовувати педагогічну діяльність з історії та громадянської освіти на засадах поваги до різноманіття та мультикультурності, усвідомлювати власну громадянську й національну ідентичність у системі загальнолюдських цінностей, дотримуючись принципів толерантності, академічної доброчесності, діалогу та співробітництва.	ПР – 20

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: усні презентації результатів виконаних завдань, виступи на семінарських заняттях, пошукова робота, (за потреби виконання завдань на платформі MOODLE).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усне опитування, виступи студентів на практичних заняттях, підготовка рефератів, доповідей, презентацій, творчих завдань тощо.

Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань.

Форма модульного контролю: письмова модульна контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит; захист курсової роботи – диференційований залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль I)

Поточне оцінювання та самостійна робота						СР	Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Разом	20	50	100
6	6	6	6	6	30			

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль II)

Поточне оцінювання та самостійна робота							СР	Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	T11	Разом	20	50	100
7	7	7	7	6	6	30			

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	30	6	30
Самостійна робота	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Бали	Критерії оцінювання
45-50	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його виклав, глибоко та всебічно розкрив зміст питань, використовуючи при цьому рекомендовану літературу.
38-44	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його виклав, в основному розкрив зміст питань, використовуючи при цьому рекомендовану літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачило достатньої глибини та аргументації, допущено при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
31-37	В цілому володіє навчальним матеріалом виклав його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
18-30	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) виклав його, недостатньо розкрив зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1-17	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль проводиться згідно Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/5952>) і за умови здійснення освітнього процесу в онлайн форматі проводиться з використанням платформи Moodle, яка передбачає авторизований доступ до інформаційно-комунікаційних інструментів організації дистанційного навчання. Використовуються тестові завдання відкритого та закритого типу (сформована база тестів). Тестові завдання відкритого типу (есе, коротка відповідь) оцінюються з врахуванням логіки викладу, аргументованості, повноти розкриття питання.

Бали	Критерії оцінювання
«відмінно» (90-100, A)	студент, всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи
«добре» (82-89, B)-	студент повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу

«добре» (74-81, C)	студент в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмний матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою
«задовільно» (64-73, D)	студент знає основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.
«задовільно» (60-63, E)	студент володіє основним навчально-програмним матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.
«незадовільно» (35-59, FX)	студент виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмових завдань.
«незадовільно» (0-34, F)	студент виконав не всі основні види робіт, передбачені робочою програмою, виявив незнання основного програмового матеріалу, зовсім не володіє категоріями та фактичним матеріалом дисципліни.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Нормативне забезпечення та структура курсів історії та громадянської освіти.

Аналіз модельних навчальних програм з історії та громадянської освіти для 10–11 класів (рівень стандарту та профільний). Практика синхронізації тем історії України та всесвітньої історії. Методика навчання громадянської освіти в ЗЗСО (старша школа).

Тема 2. Підручник як інтерактивний інструмент навчання.

Методика роботи з текстовим наративом підручників історії та громадянської освіти. Трансформація змісту параграфів у логіко-сміслові схеми та таблиці. Робота з методичним апаратом підручника: завдання на формування ставлень та цінностей. Використання цифрових додатків, QR-кодів та медіаматеріалів, інтегрованих у підручник.

Тема 3. Проектування сучасного уроку суспільствознавчих дисциплін.

Типологія уроків за О. Ніколаєнко. Конструювання уроку за діяльнісним підходом. Методика проведення семінарів-практикумів за темами міжнародних відносин та лабораторних робіт із вивчення українського державотворення. Управління часом на уроці в умовах великого обсягу фактичного матеріалу.

Тема 4. Інтерактивні технології у викладанні складних тем.

Методика організації групової роботи над проблемними питаннями всесвітньої історії. Проведення дискусій («Прес», «Оберіть позицію») на базі контраверсійного матеріалу підручника. Метод кейс-стаді (Case-study) для аналізу правових та соціальних ситуацій у курсі громадянської освіти.

Тема 5. Формування просторово-хронологічних компетентностей старшокласників.

Методика синхронізації українського та світового контексту (наприклад, «Україна в Другій світовій війні»). Створення цифрових ліній часу. Методика роботи з картосхемами підручника: аналіз геополітичних змін. Підготовка до картографічного складника НМТ з історії України.

Тема 6. Робота з історичними джерелами та медіатекстами.

Алгоритми критичного аналізу джерел, що включені до підручників (універсали, пакти, декларації). Технологія опрацювання візуальних джерел: від карикатур часів «холодної війни» до сучасних мемів. Використання ІІІ для пошуку та перевірки першоджерел.

Тема 7. Практичні аспекти викладання громадянської освіти (10 клас).

Методика вивчення тем: ідентичність, права людини, медіаграмотність, демократія. Моделювання демократичних процедур: виборчий процес, подання електронних петицій, адвокація. Керівництво етапами соціального проєктування (на основі розділу підручника «Проєкт "Громадянин"»).

Тема 8. Розвиток критичного мислення та протидія дезінформації.

Методика деконструкції радянських та російських імперських міфів. Технології розпізнавання ПСО та маніпуляцій у новинах. Робота зі Штучним Інтелектом для моделювання критичного діалогу з історичними постатями (Грушевський, Скоропадський, Бандера та ін.).

Тема 9. Викладання складних історичних питань та формування культури пам'яті.

Принцип багатоперспективності у висвітленні конфліктів. Методика викладання тем Голодомору, Голокосту та сучасної російсько-української війни: джерельна база підручника, термінологія, етика та психологічна безпека учнів під час обговорення травматичних подій.

Тема 10. Дослідницька діяльність та наукова есеїстика.

Організація учнівських досліджень у системі МАН. Алгоритм навчання написанню академічного есе: від тези до аргументації. Метод «Усної історії»: збір свідчень очевидців Майданів та сучасної війни як доповнення до матеріалів підручника. Підготовка до історичних турнірів.

Тема 11. Сучасна система оцінювання та тренінгова підготовка до НМТ.

Критеріальне та формувальне оцінювання навчальних досягнень. Розробка тестів та рубрик оцінювання для проєктів з історії та громадянської освіти. Методика тренінгової підготовки до НМТ: алгоритми роботи з тестами на відповідність та послідовність. Створення цифрового портфоліо учня.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Планування та організація навчання за сучасними програмами												
Тема 1. Нормативне забезпечення та структура курсів історії та громадянської освіти.	11	2	4			5	10	2				8

Тема 2. Підручник як інтерактивний інструмент навчання.	9	2	2			5	9					9
Тема 3. Проєктування сучасного уроку суспільствознавчих дисциплін.	9	2	2			5	10		2			8
Тема 4. Інтерактивні технології у викладанні складних тем.	11	2	4			5	10		2			8
Тема 5. Формування просторово-хронологічних компетентностей старшокласників.	9	2	2			5	9					9
Всього год. за змістовий модуль	49	10	14			25	48	2	4			42
Прикладна методика, дослідницька діяльність та оцінювання												
Тема 6. Робота з історичними джерелами та медіатекстами.	9	2	2			5	10		2			8
Тема 7. Практичні аспекти викладання громадянської освіти (10 клас).	11	2	4			5	10	2				8
Тема 8. Розвиток критичного мислення та протидія дезінформації.	8	2	2			4	9					9
Тема 9. Викладання складних історичних питань та формування культури пам'яті.	8	2	2			4	10		2			8
Тема 10. Дослідницька діяльність та наукова есеїстика.	9	2	2			5	8					8
Тема 11. Сучасна система оцінювання та тренінгова підготовка до НМТ.	11	2	4			5	10	2				8
Всього год. за змістовий модуль	56	12	16			28	57	4	4			49
Усього годин	105	22	30		30	53	105	6	8		30	91

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

Тема 1. Державні стандарти та модельні програми для 10–11 класів.

1. Порівняльний аналіз змісту навчальних програм з історії та громадянської освіти (10 – 11 класів)
2. Профільне навчання історії: особливості академічного та професійного спрямування у старшій школі.
3. Структура сучасних підручника з історії та громадянської освіти для старшої школи.
4. Календарно-тематичне планування: як збалансувати обсяг матеріалу та кількість годин.

Тема 2. Методика синхронного навчання історії України та всесвітньої історії.

1. Принципи побудови інтегрованого курсу: переваги та виклики.
2. Методика використання синхроністичних таблиць для висвітлення світового контексту подій в Україні.

3. Взаємозв'язок українського державотворення з процесами деколонізації та демократизації у світі.

4. Порівняльний метод як основа розуміння глобальних історичних тенденцій.

Тема 3. Формування критичного мислення та медіаграмотності.

1. Методика навчання учнів розрізняти факти, фейки, маніпуляції та пропаганду.
2. Інструменти перевірки достовірності джерел у цифрову епоху.
3. Робота з «інформаційними бульбашками» та алгоритмами соціальних мереж на уроках громадянської освіти.
4. Аналіз історичних подій через призму сучасних інформаційних воєн.

Тема 4. Методика роботи з текстовими історичними джерелами.

1. Алгоритми аналізу офіційних документів (декларацій, пактів, конституцій).
2. Робота з его-документами (щоденники, листи, мемуари) як засобами антропологізації історії.
3. Методика порівняння джерел з протилежними точками зору на одну подію.
4. Розвиток навичок наукового цитування та академічної доброчесності у старшокласників.

Тема 5. Візуальні джерела та методика роботи з ними.

1. Карикатура, плакат та фотографія як інструменти політичного впливу: методика аналізу.
2. Робота з історичною картою та інфографікою: від читання до створення власних схем.
3. Навчальні можливості документального та художнього кіно у старшій школі.
4. Використання мемів як засобу актуалізації історичних знань та розвитку рефлексії.

Тема 6. Цифрові технології та ІІІ у викладанні історії.

1. Використання генеративного Штучного Інтелекту для моделювання історичних діалогів та сценаріїв.
2. Методика роботи з віртуальними 3D-турами по пам'ятках культури та місцях пам'яті.
3. Методика впровадження ігрових методів на уроках історії та громадянської освіти у старшій школі.
4. Створення учнями цифрових історичних проєктів (подкасти, мультимедійні історії, віртуальні музеї).

Тема 7. Вивчення складних та контраверсійних питань з історії.

1. Багатоперспективність як провідний метод викладання конфліктних тем.
2. Методика висвітлення трагедій (Голодомор, Голокост, депортації) без ретравматизації учнів.
3. Деконструкція радянських та імперських нарративів у шкільному курсі історії.
4. Роль дискусії у формуванні власного ставлення учня до суперечливих постатей.

Тема 8. Формування громадянських компетентностей.

1. Методика викладання тем прав людини та механізмів їх захисту.
2. Моделювання демократичних процедур (вибори, дебати, громадські слухання) у класі.
3. Навчання учнів адвокації та участі у житті громади через шкільне самоврядування.
4. Розуміння структури громадянського суспільства та ролі медіа в демократії.

Тема 9. Права і свободи людини

1. Аналіз міжнародно-правових актів на уроках (Загальна декларація прав людини, Женевські конвенції).
2. Вивчення теми міжнародних злочинів та діяльності міжнародних трибуналів.
3. Методика проведення занять з міжнародного гуманітарного права.
4. Обговорення концепції сталого розвитку та глобальних викликів людства.

Тема 10. Організація дискусій та дебатів у старшій школі.

1. Технологія проведення форматних дебатів (Карла Поппера, Парламентських).
2. Метод «Світове кафе» та «Активіум» для обговорення суспільних проблем.

3. Технології модерерації складних дискусій на уроках історії та громадянської освіти.
4. Критерії оцінювання участі учня в дискусії та якості наведеної аргументації.

Тема 11. Проектна та дослідницька діяльність учнів.

1. Типологія навчальних проектів з історії: від локального дослідження до соціальної акції.
2. Етапи підготовки науково-дослідницької роботи (МАН): від гіпотези до захисту.
3. Методика проведення інтерв'ю в межах проектів «Усної історії».
4. Презентація результатів дослідження: робота з аудиторією та візуалізація даних.

Тема 12. Національно-патріотичне виховання та ідентичність.

1. Формування української громадянської ідентичності в умовах війни.
2. Роль локальної та родинної історії у вихованні патріотизму.
3. Методика вивчення сучасної російсько-української війни: термінологія та джерела.
4. Вшанування пам'яті героїв: від офіційних заходів до живих практик пам'яті.

Тема 13. Система оцінювання в старшій школі.

1. Практика застосування формуального оцінювання: зворотний зв'язок та взаємооцінювання.
2. Розробка критеріїв для оцінювання есе, проектів та публічних виступів.
3. Цифрові інструменти для автоматизації перевірки знань та моніторингу прогресу.
4. Підготовка до НМТ: поєднання тестових технологій з розвитком аналітичних здібностей.

Тема 14. Економічна та фінансова грамотність на уроках громадянської освіти.

1. Методика викладання основ ринкової економіки та ролі держави в ній.
2. Робота з кейсами про податки, бюджет та фінансову безпеку особистості.
3. Аналіз економічних причин історичних подій та конфліктів.
4. Навчання учнів критичному аналізу реклами та споживчої поведінки.

Тема 15. Інклюзія та індивідуалізація у навчанні історії та громадянської освіти.

1. Персоналізація навчання: методи пристосування змісту уроку (обсягу інформації та видів вправ) до індивідуальних можливостей кожного учня.
2. Диференційоване навчання: методика розробки завдань різних рівнів складності для учнів одного класу.
3. Безбар'єрне середовище на уроці: цифрові інструменти та візуальні опори, що допомагають усім учням засвоювати складні теми.
4. Робота з обдарованими учнями: методика підготовки до історичних олімпіад, турнірів та конкурсів-захистів МАН.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Державні стандарти та модельні програми для 10–11 класів.	2	2
2	Методика синхронного навчання історії України та всесвітньої історії.	2	2
3	Формування критичного мислення та медіаграмотності.	2	
4	Методика роботи з текстовими історичними джерелами.	2	
5	Візуальні джерела та методика роботи з ними.	2	
6	Цифрові технології та ІІІ у викладанні історії.	2	
7	Вивчення складних та контраверсійних питань історії.	2	
8	Формування громадянських компетентностей.	2	
9	Методика викладання прав людини та міжнародного права.	2	2
10	Організація дискусій та дебатів у старшій школі.	2	
11	Проектна та дослідницька діяльність учнів.	2	
12	Національно-патріотичне виховання та ідентичність.	2	

13	Система оцінювання в старшій школі (НУШ).	2	2
14	Економічна та фінансова грамотність на уроках громадянської освіти.	2	
15	Інклюзія та індивідуалізація у навчанні історії та громадянської освіти.	2	
Разом		30	8

* використання елементів неформального навчання – здобувач із запропонованих як альтернативних форм практичних занять (проходження дотичних до тем модуля онлайн курсів на платформах Прометеус, Освіторія, EdEra та ін.) може обрати 1 і за наявності сертифіката отримати кількість балів передбачених за конкретну тему.

6.4. Самостійна робота

Здобувач обирає одне завдання із запропонованих

№ з/п	Назва теми
1	Створення дидактичних матеріалів: Розробка планів-конспектів уроків з використанням різних методик викладання. Підготовка дидактичних матеріалів, таких як презентації, тестові завдання, інтерактивні завдання тощо.
2	Аналіз педагогічної літератури: Ознайомлення з новітніми дослідженнями та публікаціями у галузі методики викладання історії та громадянської освіти. Написання рецензій або аналітичних звітів на основі прочитаної літератури.
3	Підготовка до уроків-екскурсій: Планування та організація уроків-екскурсій, підготовка матеріалів для проведення виїзних занять. Проведення екскурсійних занять та аналіз їх ефективності.

6.5. Індивідуальні завдання (курсова робота)

Курсова робота виконується студентом відповідно до навчального плану. Вона спирається на вивчення текстів джерел та фахової літератури. Її виконання вимагає від студента не тільки знання джерельного матеріалу та фахової літератури, але й уміння проводити порівняльні, зіставні, текстологічні та інші дослідження, пов'язувати питання теорії з практикою, робити узагальнення, висновки. У процесі виконання курсової роботи здобувач повинен набути й закріпити такі навички: 1) роботи з текстами джерел та фаховою літературою; 2) систематизації, узагальнення та аналізу фактичного матеріалу з навчальної дисципліни. Виконання курсової роботи здійснюється під керівництвом викладача – керівника роботи – й передбачає консультативну допомогу з його боку, а також творчий розвиток здобувачем тематики та розділів дослідження. В контексті індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) студенту надається право вибору теми курсової роботи. Здобувач може запропонувати свою тему з обґрунтуванням доцільності її дослідження. При виборі теми необхідно враховувати, наскільки питання, розгляд яких передбачається в курсовій роботі, забезпечені джерелами та фаховою літературою. За потреби текст основної частини роботи можна ілюструвати мапами, схемами, таблицями, діаграмами, графіками, фотографіями, малюнками тощо. Розміщений у тексті графічний матеріал повинен містити пояснення. Загальний обсяг курсової роботи повинен бути в межах 20 – 25 сторінок тексту, набраного на комп'ютері з інтервалом 1,5 (без додатків). Тематика курсових робіт зберігається на кафедрі Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби. Методичні рекомендації з виконання наукових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальностей: 014 Середня освіта (предметних спеціальностей 014.03 Середня освіта.

Орієнтовна тематика курсових робіт

1. Активізація самостійної пізнавальної діяльності учнів на уроках історії.
2. Використання веб-сайтів та електронних платформ у навчанні історії.
3. Використання інтерактивних дошок та цифрових ресурсів у навчанні історії.
4. Використання коміксів у навчанні історії: методи та педагогічні аспекти.
5. Використання мультимедійних ресурсів у навчанні історії.
6. Використання наочних засобів навчання у процесі викладання шкільних історичних курсів.
7. Використання наочності у навчанні історії (карти, схеми, інфографіка).
8. Використання проєктної діяльності на уроках історії та громадянської освіти.
9. Використання цифрових ресурсів та онлайн-платформ у викладанні історії.
10. Військово-патріотичне виховання засобами історії та громадянської освіти.
11. Графічні симуляції та історичні відеоігри як засіб навчання історії.
12. Громадянська освіта в старшій школі.
13. Дидактичний потенціал кабінету історії для організації і проведення позакласної роботи.
14. Досвід навчання громадянської освіти в країнах Європи.
15. Етапи підготовки та захисту учнівських дослідницьких проєктів (МАН).
16. Інноваційні підходи до навчання історії та громадянської освіти: використання проєктних методів.
17. Інтеграція історії та громадянської освіти в освітньому процесі школи.
18. Інтерактивне навчання учнів громадянської освіти.
19. Інтерактивні методи навчання історії та громадянської освіти в старшій школі.
20. Історико-краєзнавчі дослідження на уроках історії 10 – 11 класів.
21. Картографічний матеріал на уроках історії: аналіз і використання.
22. Компетентнісний підхід у навчанні історії: методи та прийоми реалізації.
23. Методи і технології навчання громадянської освіти на уроках історії в сучасній школі.
24. Методи контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів з історії.
25. Методика вивчення Конституції України в шкільному курсі громадянської освіти.
26. Методика вивчення подій новітньої історії України в школі.
27. Методика виховання правової культури школярів.
28. Методика застосування кейс-методу на уроках громадянської освіти.
29. Методика проведення інтегрованих уроків історії та громадянської освіти.
30. Методика формування історичного мислення учнів старшої школи.
31. Методика формування причинно-наслідкових зв'язків у навчанні історії.
32. Міжпредметні зв'язки історії з українською мовою та літературою.
33. Навчання прав людини у закладах загальної середньої освіти.
34. Національно-патріотичне виховання учнів на уроках історії України.
35. Інноваційні підходи до навчання історії України в старшій школі.
36. Особливості оцінювання досягнень учнів на уроках громадянської освіти.
37. Особливості пошуково-дослідницької роботи на шкільних уроках історії та її вплив на розвиток історичного мислення учнівської молоді.
38. Оцифрування та презентація результатів сімейних досліджень: методика створення «Книги пам'яті роду».
39. Оцінювання та зворотний зв'язок у дистанційному навчанні історії.
40. Пояснювально-ілюстративні методи навчання учнів громадянської освіти.
41. Проблеми та перспективи розвитку дистанційної освіти в підготовці вчителя історії.
42. Проблеми формування пізнавальних інтересів підлітків на уроках історії.
43. Проблеми шкільної історичної освіти та шляхи їх вирішення.
44. Робота з історичними джерелами як засіб розвитку пізнавальної діяльності учнів.
45. Робота з локальними архівами та музеями як засіб персоналізації великої історії.

46. Розвиток критичного мислення на уроках історії.
47. Розробка інтерактивних уроків історії з використанням сучасних технологій.
48. Роль громадянської освіти у формуванні активної життєвої позиції учнів.
49. Роль дискусійних методів у формуванні громадянських компетентностей учнів.
50. Роль інтерактивних технологій у навчанні історії: можливості та виклики.
51. Самооцінювання та взаємооцінювання як засіб розвитку відповідальності учнів.
52. Формувальне оцінювання на уроках історії та громадянської освіти.
53. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів при вивченні історії та громадянської освіти: зміст, проблеми та перспективи.
54. Формування громадянської компетентності учнів засобами курсу «Громадянська освіта».
55. Формування громадянської та духовно-моральної компетентностей на уроках історії в умовах російсько-української війни.
56. Формування демократичних цінностей учнів на уроках громадянської освіти.
57. Формування історичної пам'яті школярів у процесі навчання історії.
58. Формування медіаграмотності учнів на уроках історії та громадянської освіти.
59. Формування хронологічних умінь учнів на уроках історії.
60. Цінності та пріоритети громадянської освіти в Україні.

6.6. Перелік питань до іспиту

1. Аналіз помилок учнів при виконанні тестів та розробка корекційних траєкторій.
2. Використання онлайн-платформ для тренінгової підготовки до зовнішнього оцінювання.
3. Використання симуляційних ігор (моделювання виборів, засідань суду) у громадянській освіті.
4. Використання художньої літератури та кінематографу як засобів реконструкції історичного минулого.
5. Використання штучного інтелекту (ШІ) для створення навчального контенту та персоналізації навчання історії.
6. Візуальні джерела на уроках історії: методика аналізу плакатів, фотографій та карикатур.
7. Гейміфікація навчального процесу: роль історичних квестів та інтелектуальних ігор.
8. Диференціація та індивідуалізація навчання в профільній школі: стратегії підтримки обдарованих учнів.
9. Інклюзивне навчання на уроках історії: адаптація та модифікація навчальних матеріалів.
10. Інтерактивні технології навчання: «кейс-метод», «мозковий штурм», «дерево рішень» на уроках історії.
11. Календарно-тематичне та поурочне планування: алгоритм розробки та вибір методів навчання.
12. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 10–11 класів за новими стандартами.
13. Методика вивчення «складних» та контраверсійних питань історії: багатоперспективність та об'єктивність.
14. Методика викладання питань міжнародного гуманітарного права в умовах воєнного стану.
15. Методика викладання розділу «Права людини»: від теорії до практичного захисту прав.
16. Методика навчання фінансової та економічної грамотності в курсі громадянської освіти.
17. Методика написання та оцінювання історичного есе: вимоги до структури та аргументації.

18. Методика підготовки учнів до НМТ з історії України: робота з тестовими завданнями різних рівнів складності.
19. Методика подолання історичних стереотипів та упереджень у свідомості учнів.
20. Методика роботи з першоджерелами: алгоритм критичного аналізу писемних документів.
21. Методика розвитку критичного мислення: використання стратегій РКМЧП (читання та письмо для розвитку критичного мислення).
22. Методика синхронного (паралельного) навчання історії України та всесвітньої історії: переваги та складнощі.
23. Методика формування хронологічної компетентності та навичок синхронізації історичних подій.
24. Організація дослідницької діяльності старшокласників: етапи підготовки наукового проєкту.
25. Організація та проведення дискусій та дебатів: правила модераторії та критерії оцінювання.
26. Особливості структурування змісту інтегрованих курсів з історії та громадянської освіти.
27. Педагогічна діагностика результатів навчання: моніторинг прогресу учня протягом року.
28. Порівняльний аналіз модельних навчальних програм з історії для 10–11 класів (НУШ).
29. Проєктування сучасного уроку історії: від традиційної структури до компетентнісно-орієнтованого заняття.
30. Протидія дезінформації та пропаганді: практичні вправи з медіаграмотності для старшокласників.
31. Робота з медіатекстами: формування навичок декодування повідомлень та розпізнавання фейків.
32. Роль школи у формуванні політичної культури та активної громадянської позиції учнів.
33. Система оцінювання в НУШ: поєднання формувального, поточного та підсумкового оцінювання.
34. Структура та завдання інтегрованого курсу «Громадянська освіта» у 10 класі.
35. Сучасний підручник з історії як інтерактивний засіб навчання: методичні прийоми роботи з текстом.
36. Формування громадянської ідентичності в контексті національно-патріотичного виховання.
37. Формування культури пам'яті та політика комеморації на уроках історії.
38. Формування просторової компетентності: робота з історичними картами та ГІС-технологіями у 10–11 класах.
39. Характеристика Державного стандарту профільної середньої освіти: основні компетентності та наскрізні вміння.
40. Цифрові інструменти (Canva, Padlet, Kahoot) у викладанні суспільствознавчих дисциплін.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Наукова бібліотека (м. Ужгород, вул. Університетська, 14, <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>)
Мультимедійний кабінет (ноутбук lenovo – 1 шт., програмне забезпечення - операційна система, пакет Microsoft Office, проєктор Epson H716B - 1 шт, доступ до Інтернет - wi-fi Uzhnu-Free).

Інформаційні технології та засоби онлайн навчання: Система електронного навчання Moodle; <https://elearn.uzhnu.edu.ua/>, електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ» <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. Офіційний вісник України. 2012. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/1392-2011-%D0%BF>.
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/89443/>.
3. Закон України «Про фахову передвищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст. 119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>.
4. Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Історія України. Всесвітня історія. 6 – 11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
6. Історія України: Україна і світ. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ: HREC PRESS, 2022. 64 с.
7. Навчальна програма «Громадянська освіта» для закладів загальної середньої освіти. 10 клас. Рівень стандарту (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa.2022.hromadyanska.osvita-10.pdf>

Додаткова література:

8. Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї (2021) : методичний посібник / В. Кришма рел, Ю. Малієнко, Т. Мацейків, Т. Ремех [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ.
9. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: (2023) матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р. Запоріжжя: Запорізький національний університет.
10. Баханов К.О. (2012). Професійний довідник вчителя історії. Харків: Вид. група «Основа».
11. Громадянська освіта (2008): теорія і методика навчання. Київ: Видавництво ЕТНА.
12. Громадянська освіта (2020.): мистецтво творити зміни / Ключко К., Колесник Л. Київ : Компринт.
13. Громадянська освіта (інтегрований курс) (2022). 10 клас. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти.
14. Громадянська освіта в умовах безпекових викликів і загроз (2022): навчальний посібник / за ред. А. М. Круглашова, Н. Ю. Ротар, І. В. Цікул. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т.
15. Громадянська освіта та методика її навчання (2019) : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. Київ: УОВЦ «Оріон».
16. Громадянська освіта та методика її навчання (2019): Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. Київ : УОВЦ «Оріон». :https://go.gromadosvita.org.ua/P_3-1.html.
17. Громадянське суспільство України (2018) : сучасні практики та виклики розвитку : аналіт. доповідь / за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко , В. М. Яблонського. Київ : НІСД.
18. Гуцало Л., Дацьо О., Приходько І. (2023). Аспекти національно-патріотичного виховання майбутніх педагогів під час воєнного стану в державі. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. 8 (14). С. 804-816.
19. Данилець Ю.В., Міщанин В.В. (2009). Методика викладання історії: навчально-методичні рекомендації з вивчення курсу (згідно вимог кредитно-модульної системи). Ужгород.
20. Дубінський В.А. (2019.). Методика викладання історії в школі: Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. Кам'янець-

Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

21. Жадан І.В. (2022). Громадянська компетентність: соціальні очікування і реалії : монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної соціальної та політичної психології. Кропивницький.
22. Желіба О.В. (2017). Теорія і методика навчання історії. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
23. Житник Б.О. (2005). Методичний poradник: форми і методи навчання. Х.: Основа.
24. Калакура Я. (2004). Структура спеціальних історичних дисциплін як підсистеми історичної науки. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. № 11. С. 37-52. URL: <https://cutt.ly/MMmHPmc>
25. Кришмарел, В.Ю., Малієнко, Ю.Б., Мацейків, Т.І., Ремех, Т.О. (2021). Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в лицей: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ.
26. Курилів В. (2008). Методика викладання історії. Курс підвищення кваліфікації вчителів: Навчальний посібник. Харків-Торонто.
27. Курилів В. І. (2008). Методика викладання історії: Навч. посібник. Х., Торонто: ТОВ Вид-во «Ранок».
28. Левітас Ф.Л., Салата О.О. (2006). Методика викладання історії. Посібник учителя. Харків.
29. Левітас Ф.Л., Салата О.О. (2007). Методика викладання історії. Практикум вчителя. Харків.
30. Мартинчук І.І. (2021). Дидактика історії та управління освітою: навчально-методичний посібник для студентів ОП «Публічна історія» / уклад. І. І. Мартинчук. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ.
31. Мокрогуз О.П. (2005). Іноваційні технології на уроках історії. Х.: Основа.
32. Ніколаєнко О. (2024). Методичні рекомендації до курсу «Методика викладання історії та громадянської освіти в профільній школі» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди.
33. Палеха, Ю.І., Леміш, Н.О. (2019). Основи науково-дослідної роботи: навчальний посібник. Київ: Ліра-К.
34. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій (2003): Навчальний посібник / За ред. І.Я. Зязюна, О.М. Пехоти. К.: Вид. А.С.К.
35. Пометун О., Фрейман Г. (2006). Методика навчання історії в школі: Навчальний посібник. Київ.
36. Ремех Т.О., Пометун О.І. (2021). Методика навчання учнів лицей громадянської освіти :
37. Рябовол Л. (2023). Освітні програми з предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (історія): актуальні вимоги. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін»: науково-педагогічний журнал, вип. 11, Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка. С. 3-8.
38. Терно С. (2011). Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) : [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет.
39. Терно С. (2023). Зовнішнє незалежне оцінювання: сучасні виклики (на прикладі історії). *Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет. С. 178-182.
40. Теслюк, В.М. (2019). Розвиток педагогічної майстерності викладача: монографія. Київ: Ліра-К.
41. Яковенко Г.Г. (2017). Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. – Харків: Видавництво ХНАДУ.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

42. <http://www.westukr.itgo.com> – Інтерактивні технології.
43. <http://education-ua.org> – Портал громадських експертів «Освітня політика».
44. <http://educlub.com.ua> – Освітній онлайн-журнал.
45. <http://infosvit.if.ua> – Освітній портал «ІНФОСВІТ».

46. <http://osvita.ua> – Освітній портал «Освіта.UA».
47. <http://pedpresa.ua> – Освітній портал «Педагогічна преса».
48. <http://pedrada.com.ua> – Педрада. Портал освітян України.
49. <http://shkola.ua> – Новий навчальний портал.
50. <http://uchiteli.com.ua> – Сайт учительської взаємодопомоги: методичні матеріали, календарні плани, відеоуроки та інше.
51. <http://ukped.com> – Українська педагогіка.
52. <http://urok-ua.com> – Освітній портал «UROC-UA».
53. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал «Все про освіту України».
54. <http://www.znannya.org> – Портал знань – відкриті навчальні матеріали, дистанційне навчання, дистанційне тестування знань, вільний доступ до навчальних курсів різної тематики, освітні ресурси з інформаційних технологій, програмування, проектування програмного забезпечення.
55. <https://ed-era.com/course/civil-education/> – Курси з громадянської освіти.
56. <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/10-klas/8-gromadyanskaosvta-10-klas/> - підручники.
57. <https://www.citizen.in.ua/> – онлайн-курс та інтерактивний підручник «Громадянська освіта» для старшокласників.
58. <http://znannya.info> – Інформаційний портал «Знання».
59. <https://www.ifesukraine.org/what-we-do/civic-education/> – хаб громадянської освіти.
60. <https://www.schoollife.org.ua> – сайт «Шкільне життя».

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____

(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)